

Лекція № 4

Тема лекції: «Формування фахівців з агрономії та їх соціально-професійної реалізації»

План лекції

1. Інноваційні технології за формування фахівців з агрономії.
2. Формування фахівців з агрономії в умовах інтеграції та мобільності.
3. Соціально-професійна реалізація фахівців з агрономії.

Література

1. Аграрна освіта і наука: соціально-філософське осмислення: монографія / О. І. Заздравнова, А. І. Кравцов, О. М. Голікова та ін. ; за заг. ред. О. І. Заздравної; Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. Харків ФОП Бровін О. В., 2020. 348 с.
2. Вигера С., Ключевич М., Ковальчук Р. Методологія освітніх програм школи філософії їжі та природокористування: навч.-метод. посібник / за наук. редакцією С. Вигери. Київ: ЦП «Компринт», 2024. 137 с.
3. Вигера С., Ключевич М.. Трофологія : посібник. /за редакцією С. Вигери. Київ : ЦП «Компринт», 2022. 186 с.
4. Polovuyi V.M., Yashchenko L.A. Optimization of growing conditions for winter wheat on sod-podzolis soil by the fertilization and melioration in Western Polissia of Ukraine/Achievements of Ukraine and the EU in ecology, biology, chemistry, geography and agricultural sciences. Riga, Latvia: "Baltija Publishing" 2021. P. 90-108.

Допоміжна література

1. Тверезовська Н.Т., Нелепова А.В. Інформаційні технології в агрономії. Київ. Центр навчальної літератури. 2019. 282 с.
2. Сучасні інформаційні технології в науці та освіті : конспект лекцій. Вінниця: ВНТУ, 2016. 71 с. URL: <http://sukhorukov.vk.vntu.edu.ua/file/SITNO/0adb2500d2f4abff939d80a7f4f5c11b.Pdf>
3. Аксютіна А.В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В. та ін. Інтелектуальна власність: навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / За заг. ред. Нестерцової-Собакарь О.В. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 140 с.
4. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я Ділове спілкування: Навчальний посібник. / За наук. ред. О. О. Авраменко. Івано Франківськ, «ЛілеяНВ», 2015. 160 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний портал Верховної ради URL: <http://rada.gov.ua>
2. Постанова Кабінету міністрів України Про Аграрний фонд. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Офіційний сайт. URL: <https://minagro.gov.u>
4. Сайт Європейського союзу. URL: <http://europa.eu/>
5. Системи управління бібліографічною інформацією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/na_dopomogu_naukovc_iam/systemy_upravlinnia.pdf

1. Інноваційні технології за формування фахівців з агрономії.

Ефективне господарювання в аграрному секторі потребує належного матеріально-технічного забезпечення, використання новітніх досягнень науки і техніки, сучасних технологій ПТО. Поєднання високої фахової, ґрунтової загальноосвітньої підготовки працівників з набуттям ними навичок оперативного й відповідного реагування на будь-які зміни в технологічному процесі, самостійного передбачення і виявлення шляхів розв'язання технологічних проблем є одним із завдань ступеневої професійної освіти фахівців аграрного профілю. Обсяг накопичених людством сільськогосподарських знань є дуже великим, тому необхідно відібрати та систематизувати той мінімум, який є найбільш доцільним у процесі професійної підготовки майбутніх аграріїв.

Підготовка якісних робітничих кадрів, які відповідають сучасним вимогам і можуть вирішувати складні виробничі завдання, є головним завданням професійної освіти.

Розвиток сучасної техніки та виробництва неможливий без висококваліфікованих робітничих кадрів, яких готує професійно-технічна освіта. Оновлення змісту підготовки в навчальних закладах становить основу стратегічних завдань, визначених Державною національною програмою

«Освіта» («Україна XXI століття»). Це зумовлює необхідність реалізації Концепції професійної освіти, Законів України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», Національної доктрини розвитку освіти в Україні тощо. Сучасний етап розвитку закладів професійної (професійно-технічної) освіти пов'язаний з необхідністю розв'язання проблеми підвищення інтелектуального рівня, пізнавального і творчого потенціалу учнів. Пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання є проблемою загальною для багатьох країн. Нині розроблено велику кількість

технологій навчання, що спонукає до теоретичного узагальнення, аналізу, класифікації та вибору оптимальних. Процес використання традиційних і впровадження нових (інноваційних) технологій навчання протікає стихійно. У процедурі їхнього відбору і реалізації у навчальному процесі мають місце суперечності між: новими цілями освіти і старими способами представлення і засвоєння знань; зростаючими об'ємами інформації, яку необхідно передати учням і обмеженою кількістю навчального часу; гострою необхідністю педагогічних інновацій в навчальному процесі і недостатньою розробленістю методології використання нових педагогічних технологій в освіті. Наявність цих суперечностей обумовлює необхідність вивчення ефективності використання інноваційних методик [1]

Якісна підготовка кваліфікованих робітників потребує творчого підходу викладачів та майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти (ЗП(ПТ)О) до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових педагогічних і виробничих технологій, які мають бути орієнтованими не лише на передачу готових знань, а й відображати ідеї розуміння та визнання чужої точки зору, повагу до особистості, організації співпраці та самовираження в діяльності, в творчості, тобто на формування комплексу особистісних якостей учнів.

Інтенсивні пошуки нового у теорії та практиці навчання, в управлінні, є характерними для сучасного етапу розвитку освіти в Україні. Проте, в роботі навчальних закладів, інноваційні процеси розвиваються стихійно, що стримує розвиток нового, прогресивного. Між тим у педагогіці виник новий напрям – педагогічна інноватика, яка стає спеціальною галуззю наукового знання, що характеризується певним змістом, принципами й закономірностями розвитку.

Педагогічна інноватика знаходиться в постійному пошуку, впровадженні нових, максимально ефективних технологій навчання і виховання, результатом яких має бути формування високоадаптованої до змінних умов активної діяльності творчої особистості, яка вміє аналізувати, долати будь-які труднощі, приймати самостійні рішення. Орієнтація на нове, його пошук і впровадження стають на сьогодні актуальними і необхідними у професійному навчанні, яке модернізується відповідно до нових економічних та суспільних умов, до вимог ринку праці.

На сьогодні якість оновлення всієї системи професійної підготовки кадрів передбачає комплексний підхід до інноваційної освітньої стратегії ЗП(ПТ)О. Подальшому удосконаленню професійно-педагогічних вмінь, позитивній

мотивації здобувача освіти як суб'єкта навчання, сприятиме формування професійно-педагогічної інноваційної діяльності педагогів ЗП(ПТ)О як основа розвитку творчого потенціалу суб'єктів освітнього процесу.

Практичне значення мають обґрунтовані для певних категорій педагогічних працівників форми інноваційної діяльності, які впливають на розвиток творчої особистості в освітньому процесі, підготовка програм, розробки рекомендацій для самостійної роботи педагогів з інноваційної діяльності, методичні рекомендації. Тому діяльність педагогів повинна спрямовуватися на результат саморефлексії спільної діяльності педагога і здобувачів освіти та підвищення рівня навченості учнів і самоорганізації педагогів.

Інноваційне навчання – альтернатива традиційному. Головною відмінністю інноваційного навчання від традиційного є те, що головною дійовою особою виступає здобувач освіти. У сучасних умовах в Україні відбувається пошук нових прогресивних форм реалізації професійно-технічної освіти, що пов'язано з відмовою від стереотипів і застарілих поглядів та підходів до проектування, планування та організації освітнього і навчально-виробничого процесів. Сучасні вимоги до якості трудових ресурсів потребують переважно інноваційних підходів до їх підготовки, високого професіоналізму педагогічних працівників. Тому педагог нині, як «джерело» інформації, не в змозі передати весь обсяг навчального матеріалу, повинен *навчити учнів відшукувати інформацію із різних джерел та використовувати її у майбутній професійній діяльності*. Учні повинні мати навички думати, розуміти сутність речей, осмислювати ідеї і концепції, трактувати і застосовувати їх в конкретних умовах. Саме через це виникла необхідність застосування інноваційних технологій навчання.

До провідних технологій навчання відносяться:

- ✓ технологія ситуаційного навчання (кейс-метод);
- ✓ ігрові технології;
- ✓ проектна технологія;
- ✓ технологія проблемного навчання;
- ✓ інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ);
- ✓ технології моделювання професійної діяльності;
- ✓ інтегративно-модульна технологія навчання;
- ✓ технологія розв'язування винахідницьких завдань тощо.

Значне місце в останній час посідає метод аналізу ситуацій (кейс-стаді). Аналіз реального досвіду використання цього методу в системі професійної освіти дає можливість стверджувати про актуальність його запровадження в

систему ПТО.

За цієї технології навчання, навчальний процес орієнтований на усвідомлення учнями не єдиної, а багатьох істин: учні разом із педагогом розглядають проблему, яка має декілька варіантів вирішення. У процесі навчання моделюється конкретна ситуація, яка зустрічається у реальній професійній практиці, та розробляється дидактичний пакет завдань щодо вирішення проблеми. Учні вчаться аналізувати, висувати гіпотези, обирати альтернативні рішення, прогнозувати та оцінювати результати своєї діяльності.

Сьогодні цей метод завоював провідні позиції у навчанні та активно використовується у закладах П(ПТ)О аграрного профілю.

Що стосується ігрових технологій, то їх суть полягає у тому, що ігри є дидактичним засобом розвитку творчого (теоретичного і практичного) професійного мислення. Навчальний процес передбачає колективну імітаційну діяльність на основі моделювання змісту навчання у вигляді сценарію із системою проблемних ситуацій та правил взаємодії всіх суб'єктів навчання в процесі аналізу та вирішення даних ситуацій.

Під час ігрових занять у здобувачів формуються навички комунікації, відпрацьовуються уміння прийняття рішень, стимулюється творче мислення.

До ігрових технологій відносять ділові та рольові ігри, операційні ігри (тренінги).

Ділові ігри є моделюванням реальних механізмів і процесів професійної діяльності. Ділова гра – це форма відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності майбутнього спеціаліста, моделювання відносин, характерних для цієї діяльності. У грі за допомогою знакових засобів (мова, мовлення, документація, таблиці, граfi тощо) відтворюється професійна обстановка, подібна за сутнісними характеристиками до реальної.

Рольові ігри характеризуються наявністю складного завдання чи проблеми, спонтанного, соціального або життєвого характеру, не пов'язані з майбутньою професійною діяльністю учнів, і розподілом ролей між учасниками гри для вирішення завдань.

Тренінг (операційна гра) – це інтерактивний метод навчання, який представляє собою сукупність практичних вправ з моделювання реальних або вигаданих виробничих, суспільних або побутових ситуацій. Приймаючи участь у тренінгу, здобувачі мають можливість закріпити і розвинути З, У, Н, змінити своє відношення до власного загальнолюдського або професійного досвіду. При проведенні тренінгів можуть широко використовуватися елементи інших

інтерактивних методів: ділові та рольові ігри, аналіз конкретних ситуацій, мозкові атаки, опитування експертів, дискусії тощо.

Метою проектної технології – розвиток пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, формування умінь і навичок самостійно конструювати свої знання та орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного та творчого мислення, формування навичок мислення високого рівня (аналіз, синтез, оцінювання), вміння побачити, сформулювати та розв’язати проблему.

Дана технологія орієнтована на самостійну, пошукову, дослідницьку діяльність здобувачів освіти впродовж певного часу, не обмеженого урочними рамками, з метою отримання реального результату.

В основі проблемної технології лежать психологічні закономірності проблемної ситуації та дослідницький принцип теорії пізнання. Характерною ознакою її є поява у них питань до самих себе.

В процесі проблемного навчання у здобувачів відпрацьовуються навички встановлення та аналізу проблеми, висунення та розгляд альтернативних гіпотез, прийняття оптимального рішення. У них формується система вмінь із наявністю не тільки практичного, а й методологічного компоненту оволодіння деякими навичками пошукової та дослідницької діяльності.

Інформаційно-комунікативні технології призначені для створення якісно нових можливостей передачі та сприйняття навчальної інформації, оцінювання якості навчання і розвитку особистості здобувача освіти шляхом використання комп’ютерної техніки, мережевих систем та програмного забезпечення у відповідності до визначених цілей навчання. Досконале знання ІКТ для майбутніх фахівців аграрної галузі є надзвичайно необхідними у сучасних умовах. Підготовки кадрів, здатних створювати й застосовувати цифрові технології в сільському господарстві, є очевидною.

Сутність інтегративно-модульного навчання полягає в тому, що здобувач освіти частково самостійно чи повністю самостійно може працювати з запропонованою йому індивідуальною навчальною програмою, котра містить в собі цільові програму дій, бази інформації та методичне керівництво для досягненні поставлених дидактичних цілей. В цьому випадку функції педагога можуть мінятися від інформаційно-контролюючих до консультаційно-координуючих. Навчальний матеріал модульних елементів потрібно формувати із відносно укрупнених фрагментів, кожен із яких повинен мати змістовну, логічну, смислову та методичну цілісність

Технологія моделювання професійної діяльності в навчально-виробничому

процесі надає можливість здобувачам освіти правильно та повно уявити собі цілісну картину майбутньої професійної діяльності як у виробничому так і в соціальному аспекті. Сутність технологій моделювання професійної діяльності полягає у тому, що здобувачі імітують професійну діяльність в процесі навчання, при цьому вони знайомляться з цілісною професійною діяльністю, формуються комплексні уміння та навички, професійно-важливі якості особистості, цілісно-мотиваційні орієнтації.

Технологія розв'язування винахідницьких завдань спрямована на формування асоціативного, системного та креативного мислення в процесі творчої діяльності учнів, їх вмінь прогнозувати результати своєї діяльності, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розробляти алгоритми дій у нестандартних ситуаціях, що в сучасних умовах є досить актуальним.

2. Формування фахівців з агрономії в умовах інтеграції та мобільності.

Інтеграційні процеси, що відбуваються у світовому співтоваристві в усіх сферах людської діяльності, торкнулися також і системи профтехосвіти. Сьогодні формується єдиний освітній простір, який, очевидно, сприятиме зростанню мобільності учнів та студентів і забезпечить успіх в обраній професії, поліпшить систему працевлаштування випускників професійних навчальних закладів. Успіх випускника професійно-технічного навчального закладу визначається здатністю гнучко реагувати на постійно змінювані умови, як соціальні, так і професійні. Державі потрібен кваліфікований робітник, який швидко може перебудувати свою діяльність відповідно до змінених вимог ринку праці. У нинішній ситуації раніше набутий досвід може навіть заважати. Актуалізується потреба постійно навчатись та перенавчатись. Досягненню цієї мети сприятиме розвиток мобільності учнів і студентів. Адже сучасний ринок праці вимагає підготовки саме таких робітників, які були б готові до конкурентної боротьби за робочі місця.

Метою національної освіти та професійної підготовки фахівців аграрної галузі є інтеграція до європейського освітнього простору, в процесі якої повинні відбуватись якісні зміни в організації навчального процесу задля підготовки конкурентоспроможних фахівців для ринку праці. Важливим завданням, яке стоїть перед професійною підготовкою фахівців аграрної галузі, є постійне оновлення змісту освіти та організації освітнього процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-

технічних досягнень. Підготовка професійно-мобільних кваліфікованих робітників стає головним завданням професійно-технічної освіти. Інтеграція України в систему європейського співтовариства зумовила цілий ряд проблем, специфічних для нашої країни. Однією з таких проблем є необхідність входження вітчизняної системи освіти, зокрема професійно-технічної, в європейський освітній простір без втрати власних досягнень у цій галузі. В системі професійно-технічної освіти накопичений багатий досвід підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей народного господарства відповідно до вимог науково-технічного прогресу. Однак сьогодні ринкова економіка потребує робітників нового типу і може успішно функціонувати, якщо система професійно-технічної освіти здатна готувати кваліфікованих робітників сучасного рівня.

В Україні в системі професійно-технічної освіти чітко виділяються три загально визнані проблеми:

1. Значне відставання змісту професійно-технічної освіти від потреб країни і ринку праці.
2. Деформація структури і обсягів підготовки кадрів, яка явно не відповідає реальним потребам ринку праці.
3. Вкрай неефективне використання бюджетних коштів.

Незважаючи на те, що професійно-технічна освіта з економічної точки зору суттєво відстає від потреб економіки, проте вона залишається важливою ланкою системи освіти, яка має велике соціальне значення для тієї частини молоді, яка не може продовжити навчання в загальноосвітній школі.

Разом з тим, система професійно-технічної освіти самотійно не в змозі вирішити питання забезпеченості кваліфікованими робітничими кадрами, тобто збалансувати ринок праці. Для цього необхідна консолідація всіх зацікавлених сторін. Соціальне партнерство в професійно-технічній освіті – це особливий тип взаємодії професійно-технічних навчальних закладів із суб'єктами й інститутами ринку праці, державними й місцевими органами влади, громадськими організаціями, що спрямовується на максимальне узгодження й врахування інтересів усіх учасників цього процесу. Соціальне партнерство в системі ПТО – це важливий показник реальної зацікавленості суспільства й держави в її подальшому розвитку з метою підвищення якості професійної освіти та конкурентоспроможності її випускників. Розвиток професійно-технічної освіти загалом ґрунтується на тому, що вся система відтворення трудового потенціалу одержує нове соціальне замовлення, яке включає визнання ринку робочої сили,

посилення її конкурентоздатності на основі підвищення професіоналізму, компетентності та мобільності.

Професійна підготовка фахівців аграрної галузі зазнає подальших змін у зв'язку зі світовою економічною кризою. Аграрна галузь виробництва залишається однією з основних системоутворюючих складових життєдіяльності України. Рівень соціально-економічного розвитку країни відображає стан національної системи професійної підготовки фахівців для галузей економіки, у тому числі аграрної. У соціальному аспекті професійна підготовка фахівців аграрної галузі є важливою тому, що в контексті глобалізації вона сприяє задоволенню потреби суспільства у висококваліфікованих фахівцях, формуванню соціальної і професійної мобільності, здатності до неперервного оновлення знань, зацікавленістю в удосконаленні своєї діяльності.

Упродовж останніх років поступово зросли вимоги ринку праці до рівня підготовки професійно кваліфікованих кадрів. Постійне скорочення ринку малокваліфікованої робочої сили, поява на виробництві комп'ютерів, сучасних знарядь праці, модернізація виробництва – зумовило зростання вимог до професійної освіти і науково-технологічної компетентності і до тих, хто знаходить своє робоче місце в аграрній галузі.

На мою думку, у сфері професійної підготовки кваліфікованих робітників повинне стояти завдання пошуку балансу між попитом на певні спеціальності та наявними можливостями задовільнити цей попит.

Було б правильно, якби система професійної підготовки завжди була прив'язана до навчальних закладів, щоб навчання відбувалося тільки за тими спеціальностями, що пропонують підприємства, які розташовані поблизу регіону. А для цього необхідно істотно зміцнити навчально-матеріальну базу профтехосвіти. А саме: здійснити повну комп'ютеризацію навчальних закладів, стовідсотково впровадити інноваційні технології. Це сприяє забезпеченню ефективної підготовки та підвищенню кваліфікації педагогічних працівників, викладачів спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання.

Також, важливою складовою розвитку професійної підготовки фахівців аграрної галузі є визначення шляхів залучення роботодавців до участі у навчальному процесі профтехосвіти.

Процес модернізації професійної підготовки фахівців аграрної галузі зорієнтований на розвиток особистості та інтеграцію в європейський світовий освітній простір. Зміна пріоритетів професійної підготовки фахівців аграрної галузі та завдання створення ефективної системи ступеневої аграрної освіти

актуалізує виділення системоутворюючих факторів, що забезпечують послідовність і наступність окремих шаблів цієї підготовки.

Модернізацію національної системи професійної підготовки фахівців аграрної галузі можливо здійснити за рахунок впровадження як вітчизняного, так і іноземного досвіду в цій сфері. В умовах ринкової економіки, коли право на працю реалізується не через соціальні гарантії, а через закони ринку та особисту ініціативу, питання професійної підготовки фахівців аграрної галузі набуває особливої гостроти. Проблему професійного навчання слід розглядати з позиції розвитку якості робочої сили як ключового чинника розвитку людських ресурсів. Динаміка змін на ринку праці впливає на розвиток системи професійної освіти, на її модернізацію і, відповідно, на якість підготовки виробничого персоналу.

Розвиток професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні, її адаптація до європейського освітнього простору має відбуватися на основі широкої інтеграції з міжнародною освітньою системою. Вивчення і впровадження в Україні перспективних ідей з досвіду країн ЄС щодо професійної підготовки фахівців аграрної галузі та обмін досвідом може розв'язати актуальні проблеми та сприяти взаємному збагаченню вищої аграрної освіти країн Європи.

Нині кожен керівник і педагогічний працівник професійно-технічного навчального закладу повинен розуміти, що професійна підготовка може вважатися ефективною лише тоді, коли результатом її буде професійно мобільний кваліфікований робітник, який не тільки володіє знаннями, професіоналізмом, високими моральними якостями, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, а також беручи на себе відповідальність за цю діяльність. Отже, головною метою діяльності будь-якого професійно-технічного навчального закладу є формування професійно мобільного кваліфікованого робітника.

Формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників в умовах єдиного європейського освітнього простору відкриває нові можливості не тільки для здобуття освіти, а й для формування європейського ринку праці. Отже, для того, щоб майбутній кваліфікований робітник був професійно мобільним, необхідно щоб він володів певним набором компетенцій, що характеризують його як особистість і як професіонала в обраній галузі. Сформовані або набуті компетенції будуть слугувати тією основою, що забезпечить майбутньому кваліфікованому робітнику здатність бути гнучким, швидко орієнтуватися у професії, бути конкурентоспроможним на ринку праці, готовим до підвищення кваліфікації, перекваліфікації та самоосвіти.

У сучасних умовах будь-який навчальний заклад перебуває в умовах жорсткої конкуренції. Сьогодні професійно-технічний навчальний заклад матиме право на існування, якщо він є джерелом технологічних та соціальних інновацій, готує компетентних та мобільних майбутніх кваліфікованих робітників, забезпечує соціокультурну та професійну адаптацію своїх випускників.

3. Соціально-професійна реалізація фахівців з агрономії.

В умовах суспільної трансформації, що їх спостерігаємо зараз в Україні, формується більш уважне, ніж раніше, але й вимогливіше ставлення до особистості, нове розуміння соціального та психологічного благополуччя, самореалізації, становлення особистості. Наш час вимагає від кожного активності, вміння актуалізувати здібності та реалізувати себе як особистість у різних сферах діяльності та спілкування. У зв'язку з цим зростають вимоги до психологічної науки, яка покликана допомогти кожному члену суспільства ефективно визначати життєві орієнтири, реалізувати свій особистісний потенціал, долати труднощі особистісного і професійного становлення.

В основі феномену самореалізації особистості лежать проблеми росту, розвитку, самовдосконалення людини. Поняття "самореалізація" часто вживають як синонім терміну "самоактуалізація", "реалізація своїх можливостей". Вони описують дуже близькі явища, що позначають стійкі позитивні зміни в особистості, реалізацію її природного потенціалу: "індивідуацію" (К. Юнг), повну реалізацію справжніх можливостей (К. Хорні); внутрішню активну тенденцію до саморозвитку на зразок істинного самовираження (Ф. Перлз); прагнення людини до найбільш повного виявлення і розвитку можливостей і здібностей (К. Роджерс); прагнення людини стати тим, ким вона може стати (А. Маслоу).

Самореалізація була предметом уваги науковців, які розглядали самореалізацію як переважно свідомий, цілеспрямований процес розкриття й опредметнення сутнісних сил особистості в її різноманітній практичній діяльності. Становлення суспільно активної та гармонійно розвиненої особистості великою мірою залежить від особистих зусиль самої людини, орієнтованих на самовдосконалення та самореалізацію як неодмінну умову досягнення успіху у житті.

Під поняттям „професійна самореалізація” розуміємо соціалізований шлях гармонійного розвитку особистості, поєднаний із здобуттям професійно-практичного та духовного досвіду в процесі отримання кваліфікації спеціаліста в

період первинного професійного становлення (навчання у вищій школі) та вдосконалення фахового зростання в процесі виконання професійних ролей і обов'язків, що є невід'ємним атрибутом розкриття і здійснення особистісного професійного потенціалу.

Професійна реалізація особистості на її життєвому шляху передбачає такі основні етапи: професійне самовизначення, професійне становлення в обраній сфері діяльності, фахове зростання і розвиток компетенці.

Професійне самовизначення розуміємо як вибір особистістю виду майбутньої професійної діяльності, що відбувається на основі наявних у неї професійних нахилів, інтересів і сформованих здібностей. Сутність професійного самовизначення полягає в усвідомленні особистістю відповідності своїх можливостей психологічним вимогам професії, своєї ролі в системі соціальних відносин і своєї відповідальності за виконання зобов'язань, які виникають у зв'язку зі зробленим вибором.

Професійне становлення особистості відбувається, коли вже обраний фах. Однак, коли людина потрапляє в кризові ситуації (втрата роботи, банкрутство підприємства, зниження професійного статусу в колективі), які сьогодні, на жаль, так часто мають місце, то вона повинна уточнювати, коректувати процес фахової самореалізації, звертаючись до свого життєвого і професійного досвіду. Нині, в процесі переходу українського суспільства до ринкової економіки, відбувається неминуха трансформація значимих для людини цінностей, мотивів, професійних позицій та переконань - як можливий шлях конструктивної активізації професійної реалізації особистості.